

KOLONIËN VAN WELDADIGHEID

FIETSROUTE IN WELDADIG OORD
ROUTE 34 km

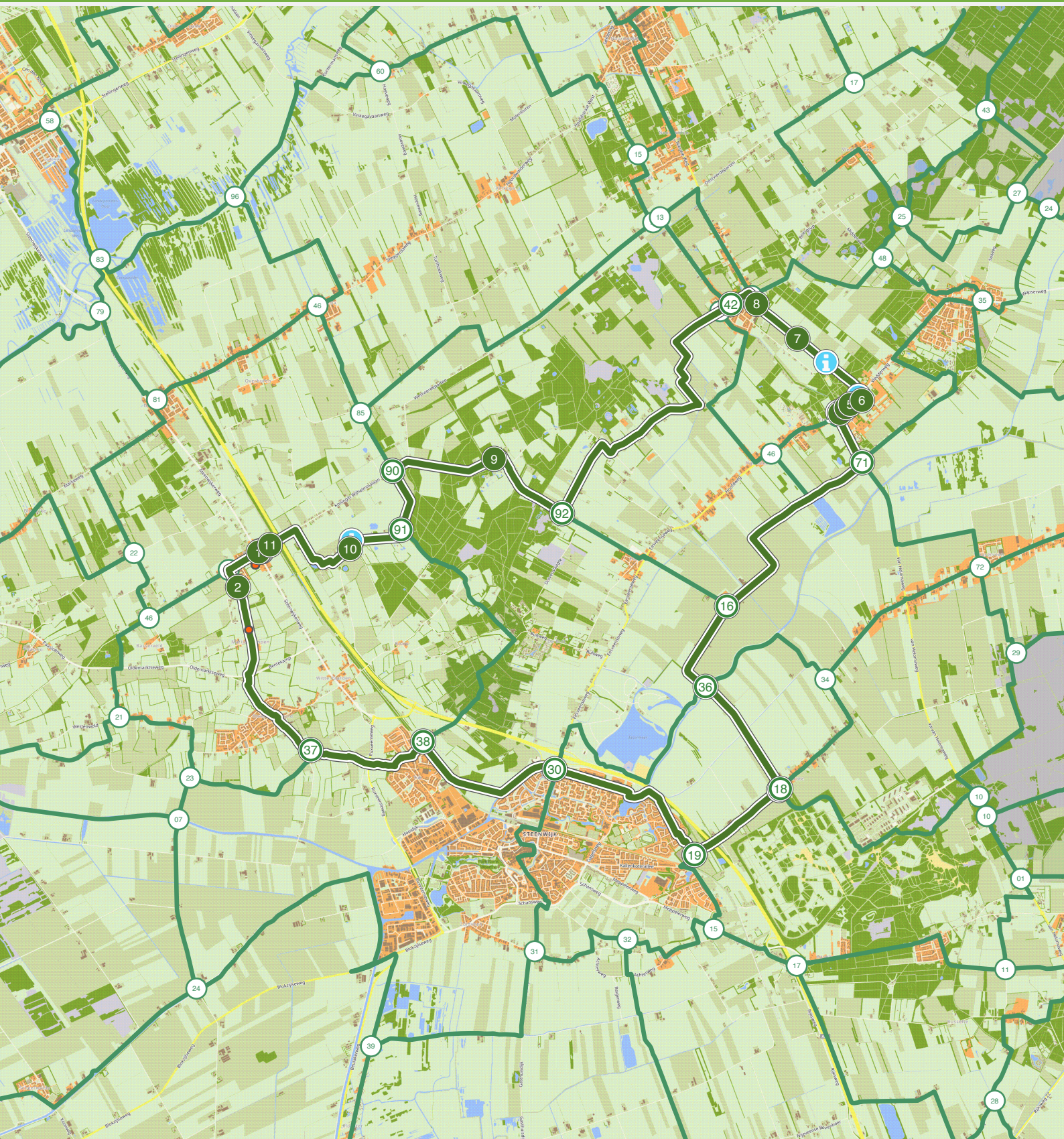
Nog geen plek op de werelderfgoedlijst van Unesco maar wel een verscheidenheid aan monumenten met een prachtig verhaal. Route langs zichtbare en onzichtbare resten van Frederiksoord, Wilhelminaoord en 'desperado-kolonies'; unieke agrarische experimenten uit de 19e eeuw ter bestrijding van armoede.

Deze route is gemaakt door Arjan Stroeve i.s.m. Tineke Poortman.

20
22

Koloniën van Weldadigheid

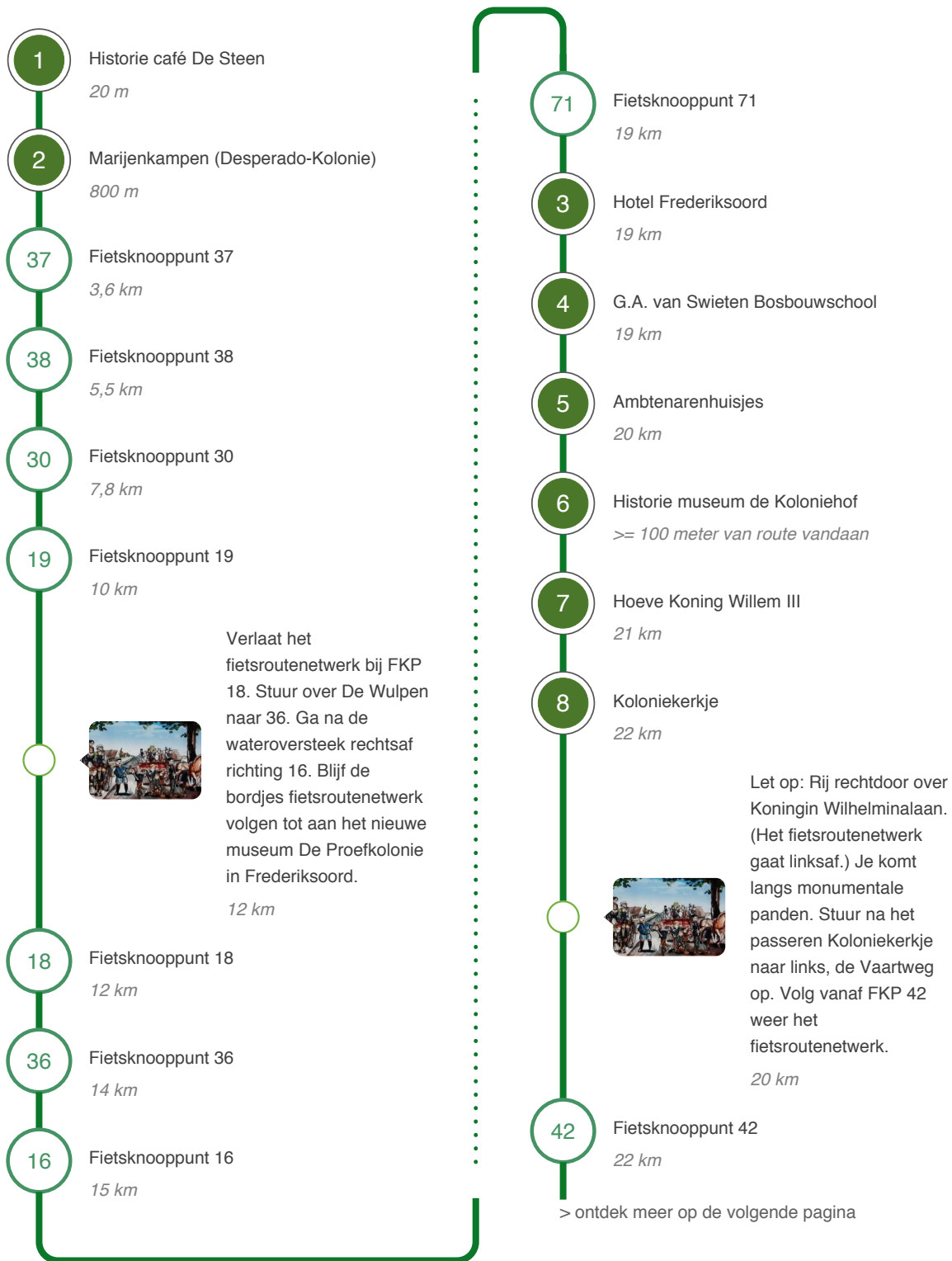
Fietsroute in Weldadig Oord

Koloniën van Weldadigheid

Hoe kom ik bij het startpunt?

Startpunt: Café de Steen, Steenwijkerweg 155, 8338 LB Willemsoord. Parkeergelegenheid aanwezig.

Vervolg route

92 Fietsknooppunt 92
27 km

9 Heerlijkheid de Eese
28 km

90 Fietsknooppunt 90
30 km

91 Fietsknooppunt 91
31 km

Verlaat het fietsroutenetwerk naar links. Daarna rechtsaf de Pol op, je komt langs een historische begraafplaats. Volg de weg, om na het meertje, naar rechts weer op het fietsroutewerk te volgen tot het eindpunt café De Steen.

32 km

10 Joodse Begraafplaats
32 km

11 Een korte inleiding...
33 km

Museum De Proefkolonie bezoeken? Volg de oranje lijn naar rechts tot de ingang museum. Plaats je fiets in het rek. Welkom op dinsdag t/m zondag van 10 tot 17 uur. Dan is ook het restaurant geopend. Volg de route naar links tot instructie FKP 42.

20 km

Einde van de route

Koloniën van Weldadigheid

34 km

1

Historie café De Steen

Voormalige woning directeur

In 1882 kreeg de voormalige woning van de directeur van het fabriekswezen van de Kolonie III-Willemsoord van de Maatschappij van Weldadigheid de bestemming "eenvoudig koffiehuis en taveerne". Sindsdien is het altijd een café gebleven.

De gouden gehaktbal

Café De Steen is al weer 3 generaties in handen van de familie Stroeve. Op dit start- en eindpunt van deze fietsroute kunt u de beroemde gehaktbal proeven. Deze was is namelijk winnaar van de 'Telegraaf Gouden Gehaktbal'.

2

Marijenkampen (Desperado-Kolonie)

Desperado-Kolonies

De Marijenkampen: Aan het begin van 1900 werd niet voor niets gesproken van 'Huttenberg'. Marijenkampen is ontstaan toen de Maatschappij van Weldadigheid de kolonie Willemsoord had gesticht.

Weggelopen kolonisten

Niet iedereen kon er aarden. Weggelopen kolonisten - een soort krakers avant la lettre - vestigden zich in de directe omgeving en vormden nieuwe 'dorpen'. Deze werden daarom ook wel 'Desperado-Kolonies' genoemd.

http://www.dorpsbelang-willemsoord.nl/show_subpage.php?page=historie&sub=12 (Lees meer over Willemsoord)

Rook

De weglopers bouwden hun primitieve plaggenhutten aan de rand van de kolonie. Als je er in slaagde tussen zonsondergang en zonsopgang een hut te bouwen waar bij daglicht rook uit de schoorsteen kwam, mocht je er blijven wonen.

Nijensleek

Bij de verschillende Koloniën had je Desperado-Kolonies; Willemsoord had de Marijenkampen. Verderop in deze route kom je ook langs Nijensleek, de Desperado-Kolonie van Frederiksoord. Ook Vledderveen en Noordwolde-Zuid zijn van oorsprong Desperado-Kolonies. Benieuwd naar alle koloniën, open de link.

<https://www.kolonienvanweldadigheid.eu/> (Koloniën van Weldadigheid)

Hotel Frederiksoord

Westerbeekslot

Nadat landgoed Westerbeekslot in 1766 in handen was gekomen van Nicolaas Heloma uit het Friese Heerenveen, liet deze in 1770 een tapperij bouwen aan de Westerbeekslot.

Logement

Toen de Maatschappij van Weldadigheid in 1818 begon met de vestiging van een proefkolonie op deze plaats, werd de tapperij omgebouwd tot een logement met een achttal kamers, waar de gasten van de Maatschappij konden logeren. In 1821 werd ook de directeur van de kolonie er gehuisvest.

Permanente Commissie

Het logement werd verhuurd aan postmeester Schuttelaar uit Steenwijk, op voorwaarde dat vier kamers ter beschikking zouden blijven voor de Permanente Commissie (het dagelijks bestuur) van de Maatschappij van Weldadigheid.

Drank

Dat de directeur hier werd gehuisvest, had waarschijnlijk een strategische reden; hij kon vanaf hier toezicht houden op mogelijk drankmisbruik door de kolonisten.

Renovatie

In 1885 werd het logement verkocht en kreeg het de huidige naam Hotel Frederiksoord. In 1981 is het gebouw gerestaureerd. Begin 2009 ging Hotel Frederiksoord failliet. De nieuwe eigenaar startte in juli 2009 met de renovatie en sinds september 2009 zijn restaurant/brasserie weer open voor publiek.

Rijksmonument

De nieuwe eigenaren hebben in de zomer van 2010 ook de tuin opgeknapt aan de achterkant van het hotel. De tuin loopt nu vloeiend over in het Sterrebos. Hotel Frederiksoord is erkend als rijksmonument.

G.A. van Swieten Bosbouwschool

Vermogen

In 1881 overleed in Den Haag de 20-jarige Gerard Adriaan v. Swieten, zoon van oud-majoor der cavalerie Frederic H.L.v. Swieten en Anna E. Groesbeek. Vader Frederic, die weduwnaar was, besloot om - al bij leven - zijn vermogen te legateren aan een filantropisch doel: de Maatschappij van Weldadigheid.

Voorwaarde

De voorwaarde die Frederic stelde, was dat de naam van zijn zoon verbonden zou worden aan een door de Maatschappij van Weldadigheid op te richten school.

Tuinbouwschool

Dankzij de nalatenschap was de Maatschappij van Weldadigheid in staat om in 1884 de Gerard Adriaan van Swieten Tuinbouwschool te stichten. De school werd gehuisvest in een pand aan een laan die, naar de schenker, Majoor van Swietenlaan werd genoemd.

Bosbouw

In 1887 werd een tweede school gesticht aan de Koningin Wilhelminalaan voor de bosbouw-opleiding. Het gebouw was tevens directeurswoning. Na beëindiging van de rijksfinanciering voor dit deel van het landbouwonderwijs in 1902 werd het gebouw hoofdkantoor van de Maatschappij van Weldadigheid.

Kolonistenzones

De Gerard Adriaan van Swieten Tuinbouwschool richtte zich aanvankelijk op de opleiding van de zonen van kolonisten van de Maatschappij van Weldadigheid. De doelstelling werd later verbreed tot een middelbare beroepsopleiding in de tuinbouw.

Tuinhazen

Na WOII werd de naam gewijzigd in G.A. van Swieten Middelbare Tuinbouwschool. De leerlingen waren afkomstig uit het hele land. De 'tuinhazen', zoals de leerlingen werden genoemd, volgden een driejarige opleiding en waren meestal in de kost bij bewoners van Frederiksoord e.o.

Tegenwoordig

In 1990 werd de school onderdeel van Agrarische Opleidingscentra FMW en sinds 1994 hoort het bij AOC Terra. Vestiging Frederiksoord werd gesloten en het onderwijs is verplaatst naar Meppel. In 2009 werd de 125e verjaardag gevierd van 'groen onderwijs' aan de G.A. v Swieten Middelbare Tuinbouwschool.

Ambtenarenhuisjes

Notabelen

Deze zogenaamde 'ambtenarenhuisjes' werden gebouwd voor de schrijvers, wijkmeesters en andere notabelen van de koloniën. In tegenstelling tot de andere woningen, zijn ze in steen opgetrokken. De grond voor akkerbouw ontbreekt.

Kolonisten

De kolonisten kregen bij aankomst in de kolonie een woning toegewezen, wat kleinvee en een stuk grond van 3 morgen – ongeveer 2,6 hectare – waarop het eigen voedsel kon worden verbouwd.

Museum Koloniehof

Voor deze pioniers zijn in totaal 430 zogenaamde 'koloniewoningen' gebouwd. Daarvan zijn er nu nog zo'n 50 over. Eén van de woningen kan even verderop worden bekeken, in het Museum Koloniehof.

Slapen en werken

In tegenstelling tot de ambtenarenhuisjes, was een koloniewoning half van hout, half van steen. Daarbij kwam dat de helft van de woning bestemd was als schuur. De weinige ruimte die overbleef, was vooral bedstede en een heel klein deel leefruimte. Binnen slapen en buiten werken, daar ging het om.

Historie museum de Koloniehof

Museum De Koloniehof

Frederiksoord: Museum De Koloniehof was tot medio 2018 gevestigd aan de overzijde van rotonde. Hier werd, met of zonder gids, het unieke verhaal van de Maatschappij van Weldadigheid verteld met oude foto's, materialen en een echt Kolonieboerderijtje. Aan je rechterhand staat nu een modern gebouw...

Bij deze locatie hoort een videofragment. Bekijk dit via de website of de mobiele app.

... Maar de geschiedenis is niet verloren gegaan in het nieuwe gebouw. Je beleeft het binnen in het nieuwe museum met een virtuele rondwandeling Zie - Beleef - Verwonder. Stap binnen in de stadse achterbuurten van toen: ruik de armoede en voel de ellende. Welkom en laat je verwonderen (zie link).

<https://www.welkomtoenwelkomnu.nl/museum-de-proefkolonie/> (Museum De Proefkolonie)

Hoeve Koning Willem III

Nieuwe koers

Halverwege de 19e eeuw bleek het succes van de Koloniën minder groot dan door stichter Johannes van den Bosch was verwacht. De Maatschappij van Weldadigheid verzette de bakens en bouwde enkele grote boerderijen waar de kolonisten als arbeiders konden werken.

Hoeve Willem III

Deze boerderij werd omstreeks 1860 gebouwd. De kleine kavels van de oorspronkelijke kolonisten werden samengevoegd tot één grote landbouwkavel van circa 50 hectare. Hierdoor werd grootschalige landbouw mogelijk.

Succesvol

De kolonisten werkten als arbeiders onder leiding van een bedrijfsleider op de hoeve. Deze nieuwe opzet bleek succesvol. Vanaf 1869 werd winst gemaakt. De Hoeve Koning Willem III werd in 2003 erkend als rijksmonument.

Koloniekerkje

Koloniekerkje

Het Koloniekerkje op de grens van Frederiksoord en Wilhelminaord is in 1851 gebouwd om invulling te geven aan de kerkplicht binnen de koloniën. Het is tot 2009 in gebruik geweest bij de Hervormde Gemeente. Tegenwoordig wordt het ingezet voor feestelijke, plechtige en educatieve bijeenkomsten.

Heerlijkheid de Eese

De Eese

Landgoed De Eese is een fraai Middeleeuws landgoed van ruim 800 ha op de grens van Friesland, Overijssel en Drenthe. Het is grotendeels eigendom van de familie Van Karnebeek. Een klein deel is van Staatsbosbeheer.

Eerste bewoners

De eerste bewoning op de Eese dateert volgens oude geschriften uit de 12e of 13e eeuw. In 1241 wordt een ridder Bernard van de Eeze genoemd. In 1371 werd de Eese beschreven als havezate; in de 17e en 18e eeuw een term voor hofstede, hof of hoeve.

Heerlijkheid

Uit deze havezate is rond 1400 de 'Heerlijkheid Eese' voortgekomen. 'Heerlijkheid' hield in dat men zelfstandig recht mocht spreken, los van het centrale gezag in Steenwijk. Dit recht of overheidsgezag had men in leen van de landvorst, graaf of hertog.

Eesveen

In 1443 kreeg de Heerlijkheid de Eese het recht een wapen te voeren. De Eese was toen een bescheiden gehucht, van een esachtig type met enkele huizen. Het nabijgelegen dorp Eesveen is vanuit de Eese gesticht doordat de boeren zich in de 14e eeuw afscheidden van de Heerlijkheid.

<http://www.landgoeddeese.nl/> (Lees meer over dit landgoed)

Zwerfkeien

Op De Eese vind je veel zwerfkeien uit de laatste ijstijd. 21.000 jaar geleden was het in dit gebied min 30 graden en het woei hier hard.

Prehistorische graven

Ook zijn hier grafheuvels van prehistorische graven, net als de hunebedden in Havelte, maar dan zonder grote zwerfkeien. Op De Eese was ook een hunebed, maar die is in de 19e eeuw helaas gesloopt. In de grafheuvels werden de doden zittend of hurkend met gebruiksvoorwerpen begraven.

Joodse Begraafplaats

De Pol

In de kolonie in Willemsoord werden ook joodse armen gehuisvest. Voor deze groep werd een aparte buurt gecreëerd, de Jodenpol. Uit die tijd stamt de naam van buurtschap 'De Pol'. De joodse kolonisten hadden ruim 40 jaar lang (1838 - 1885) op De Pol een levendige gemeenschap.

Joodse gemeenschap

Tussen 1831 en 1876 was er in de Joodse gemeenschap op De Pol 'minjan', 10 mannen van 13 en ouder, waardoor er eigen sjoeldiensten gehouden konden worden. De Joodse gemeente van Steenwijk leende daarvoor een Torahrol, een bazuin en een kerkkleed uit.

Terugloop

Het aantal Joodse gezinnen op De Pol loopt terug waardoor in 1876 geen minjan meer is. In 1888 brandt de school bovendien af. De laatste Joodse kolonist op De Pol is Abraham Jacob van Goor en hij overlijdt op 13 oktober 1888.

Begraafplaats

Aan het eind van het dorp is een Joodse begraafplaats, een laatste herinnering aan deze kleine Joodse gemeenschap. Op de begraafplaats staat één steen met de Hebreeuwse tekst: De kleine en de grote is daar; en de knecht vrij van zijn heer.

Opgeheven

Rond 1845, op het hoogtepunt van de joodse gemeenschap, bestond De Pol uit ongeveer 160 bewoners uit 21 gezinnen. In 1885 werd de Israëlitische gemeente te Willemsoord formeel opgeheven. De gebouwen verdwenen toen de leraar werk kreeg in de kolonie in Veenhuizen.

Een korte inleiding...

Armoede in 1818

Het is 1818. Het gaat niet goed met het Koninkrijk der Nederlanden (Nederland, België en Luxemburg). Verloren oorlogen, de handel is niet meer wat het geweest is en de armoede is vooral in de steden enorm.

Maatschappij van Weldadigheid

Daarom richt een groep mensen uit de betere kringen onder leiding van Johannes van den Bosch een organisatie op om de armoede grondig aan te pakken. Ze noemden zichzelf de 'Maatschappij van Weldadigheid'.

Unesco

De oprichting van de Koloniën van Weldadigheid vormt een belangrijke fase in het ontstaan van de verzorgingsstaat zoals we die nu kennen. Daarom zijn de koloniën in Nederland en België in 2011 genomineerd voor een plek op de Unesco Werelderfgoedlijst.

Eerste koloniën

Deze route neemt je mee door de eerste (vrije) Koloniën Frederiksoord, Wilhelminaoord en Willemsoord. Maar ook langs de 'desperado koloniën' Marijenkampen en Nijensleek. Monumenten met bijzondere verhalen maar ook een prachtig landschap met o.a. de bossen van Heerlijkheid De Eese.